

Een chronologische speurtocht

Twee vrouwen, acht kinderen, en een nieuwe Rechter Tie-roman – Theo van Berkel

法官狄

RECHTERTIE.NL

In 1980 kocht ik mijn eerste Rechter Tie-roman: *Het Spookklooster*. Hierin laat Robert van Gulik Rechter Tie onderzoek doen naar de geheimzinnige dood in een klooster van drie meisjes. Ik raakte geboeid door hoe Van Gulik de misdaden in deze roman presenteerde en langs welke lijnen de oplossing zich voltrok. Ook het oosterse element fascineerde me.

Het duurde niet lang voor ik de complete serie Rechter Tie-romans in huis had. Ze waren uitgegeven door Elsevier en door Janwillem van de Wetering stuk voor stuk van een inleiding voorzien. Van de Wetering had een mateloze bewondering voor Van Gulik en had zich in de jaren zeventig ingezet om diens romans opnieuw uitgegeven te krijgen.

Langzamerhand raakten mijn Elsevier-pockets stukgelezen. Het aanschaffen van een nieuwe serie was nogal prijzig. Het alternatief was de e-book serie van de Rechter Tie-romans die in 2015 bij Overamstel uitgevers BV was verschenen. De zeventien delen in deze serie zijn stuk voor stuk ingeleid door Van Guliks zoon Thomas die, vergeleken met Van de Wetering, andere elementen belicht, waardoor ook deze inleidingen interessant zijn voor wie meer wil weten over de ontstaansgeschiedenis van de Rechter Tie-romans.

Moord in Canton en Het Wilgenpatroon

In de inleiding op *Moord in Canton* schreef Thomas dat dit boek wat zijn vader betreft de laatste Rechter Tie-roman zou zijn. Hij beschreef hoe Van Gulik in zekere zin aan het afbouwen was geslagen. In *Nagels in Ning-tsjio* had wachtmeester Hoeng, Rechter Tie's raadsman, het toneel verlaten (Hoeng werd vermoord door een van de misdadigers in de roman). In *Moord in Canton* kwam Ma Joeng, één van Rechter Tie's stoere luitenanten, niet voor. Ma Joeng was getrouwd en had zich terug-getrokken. Tsjiao Tai, een andere luitenant van Rechter Tie en boezemvriend van Ma Joeng, zou in *Moord in Canton* de dood vinden terwijl hij Rechter Tie verdedigde.

Aan het slot van zijn inleiding op *Moord in Canton* merkte Thomas op dat zijn vader na *Moord in Canton* een nieuwe Rechter Tie roman schreef: *Het Wilgenpatroon*. Van Gulik was op een nieuw plot-idee gekomen. Wat zou dat plot-idee zijn geweest? Thomas had daar niets over geschreven.

Naar aanleiding van de opmerking van Thomas vroeg ik me af waarom Van de Wetering *Moord in Canton* in zijn inleiding op *Het Wilgenpatroon* bestempeld had als "het volgende boek"? Had Thomas het bij het verkeerde eind gehad? Nee. Volgens bibliografische gegevens heeft Van Gulik *Moord in Canton* in 1961–62 geschreven in Kuala Lumpur en *Het Wilgenpatroon* in 1963 in Den Haag. Wat zou dan de verklaring kunnen zijn voor het feit dat een tot in detail uitgewerkt huwelijk van Ma Joeng, met nakomelingen en al, in een erna geschreven roman min of meer was aangekondigd? Had Van Gulik misschien aantekeningen gemaakt met betrekking tot de plot van *Het Wilgenpatroon* en die terzijde gelegd om *Moord in Canton* te schrijven? Had hij in *Moord in Canton* het idee van een huwelijk van Ma Joeng vorm gegeven om er later, bij het weer ter hand nemen van *Het Wilgenpatroon*, op terug te komen?

Het antwoord op deze vragen ligt verscholen in Van Guliks *Remarks on my Judge Dee novels*.

Een nieuwe serie Rechter Tie-romans

De Londense uitgeverij Heinemann, die in de jaren '60 de Engelse versie van *Moord in Canton* had uitgebracht en andere Rechter Tie-romans had herdrukt, zag brood in Van Guliks detectiveromans en stelde hem voor enkele nieuwe Rechter Tie-romans te schrijven die aan *Moord in Canton* vooraf zouden gaan. In *Moord in Canton* had Van Gulik enkele keren geschreven dat Ma Joeng getrouwd was en kinderen had gekregen. Dit gegeven pakte hij

op als “chronologisch ijkpunt” om *Het Wilgenpatroon* te schrijven, een roman die aan *Moord in Canton* vooraf zou gaan met een verschil van vier jaar.

In één van de drie misdaden in *Het Wilgenpatroon* voerde Van Gulik de tweelingzusters Blauwwit en Bloedkoraal ten tonele. Op een avond doodde Blauwwit een man die haar zuster mishandelde. Tijdens haar vlucht van de plaats van de misdaad raakte zij verstrengeld in waterplanten in een rivier en dreigde zij te verdrinken. Ma Joeng, die Blauwwit bij toeval zag drijven, redde haar van de verdrinkingsdood. Zijn aansluitende verliefdheid op haar bleef aanhouden. Aan het slot van *Het Wilgenpatroon* stelde Tao Gan voor dat Ma Joeng, nu hij dan toch met Blauwwit zou willen trouwen, het aloude gebruik moest volgen en tegelijkertijd haar tweelingzuster moest trouwen “om eens echt te tonen wat hij waard was”. Wat Ma Joeng “waard was”, had Van Gulik in *Moord in Canton* reeds beschreven: in vier jaar tijd had hij bij de tweelingzusters zes jongens en twee meisjes verwekt.

In *Remarks on my Judge Dee novels* heeft Van Gulik over Ma Joengs afwezigheid in *Moord in Canton* geschreven dat, ervan uitgaande dat *Moord in Canton* de laatste Rechter Tie-roman zou zijn, Ma Joengs aanwezigheid de actie in *Moord in Canton* te ingewikkeld zou maken. Voortbordurend op diens amoureuze karakter voerde hij Ma Joeng op als zijnde getrouwd en vader van een talrijk gezin. Dit gegeven gaf hem een chronologisch aanknopingspunt om *Het Wilgenpatroon* te schrijven.

Uit *Moord in Canton* wordt niet goed duidelijk of Ma Joeng na zijn huwelijk niet meer voor Rechter Tie werkte. Op zeker moment zegt de rechter namelijk tegen Tsjiao Tai en Tao Gan dat hij Ma Joeng niet gevraagd had mee te gaan naar Canton omdat hij veel te blij was dat Ma Joeng eindelijk een eigen huishouding had opgezet. De rechter zou hem niet graag in de verleiding hebben gebracht zich net als vroeger met allerlei ordinaire vrouwen af te geven. Rechter Tie dacht dat hij de zaak waarmee hij zich in *Moord in Canton* moest bezighouden, met Tsjiao Tai en Tao Gan zou kunnen oplossen, zonder Ma Joeng. Dat wijst niet direct op ontslag.

Fictieve en bibliografische chronologie

Uit het voorgaande blijkt dat Van Gulik met *Moord in Canton* zijn laatste Rechter Tie-roman had willen schrijven maar dat hij, op voorstel van zijn uitgever, de Rechter Tie-serie voortzette met romans die zich vóór *Moord in Canton* zouden afspelen. De eerste van deze romans was *Het Wilgenpatroon*, waarin Van Gulik het huwelijk van Ma Joeng, dat hij in *Moord in Canton* tot in detail had beschreven, als chronologisch element gebruikte, waaromheen hij een misdaad weefde.

Van de Weterings bestempeling van *Moord in Canton* als het boek dat na *Het Wilgenpatroon*

zou komen, kan betrekking hebben op de “fictieve chronologie” van de Rechter Tie romans (ordering op basis van diens loopbaan in de romans). De opmerking van Thomas van Gulik over dat *Het Wilgenpatroon* geschreven is na *Moord in Canton*, heeft betrekking op de “bibliografische chronologie” (ordering op basis van de jaren waarin ze zijn geschreven).

In al zijn Rechter Tie-romans heeft Van Gulik de levens en de lotgevallen van de rechter en zijn trouwe helpers nauwgezet uitgewerkt. In *Moord in Canton* bijvoorbeeld sterft Tsjiao Tai door een dodelijke wond die een misdadiger hem toebreacht met “Regendraak”, het zwaard van Rechter Tie. De dood nabij zegt Tsjiao Tai tegen de rechter dat zij elkaar door dat zwaard hadden ontmoet en door dat zwaard van elkaar zouden scheiden. Van Gulik greep hiermee terug op *Fantoom in Foe-lai* (Rechter Tie's eerste post in de fictieve chronologie) waarin de rechter door Tsjiao Tai en Ma Joeng in een bos werd overvallen en zij in plaats van struikrovers zijn helpers werden. *Fantoom in Foe-lai* dateert uit 1956; *Moord in Canton* dateert uit 1961–62.

Bestudering van het huwelijk van Ma Joeng heeft mij laten zien hoe Van Gulik te werk is gegaan bij het schrijven van *Moord in Canton* en *Het Wilgenpatroon*. Ik hoop dat u aan het lezen van mijn bevindingen plezier hebt gehad. En die oude, stukgelezen Rechter Tie-pockets van Elsevier? Die staan nog steeds bij mij op de boekenplank. Ik kan er maar geen afscheid van nemen.

高羅佩